

Фундатар з Бярэсця

У Нясвіжы пачалася падрыхтоўка да 500-годдзя з дня нараджэння Мікалая Радзівіла Чорнага

Сярод прадстаўнікоў старадаўняга, магутнага, шматгаліновага і, натуральна, вельмі багатага магнацкага роду Радзівілаў ці не самай актыўнай і дзейнай асобай на эканамічных і культурных беларуска-літоўскіх абшарах з'яўляўся адзін з некалькіх Мікалаяў, якога, для адрознення ад іншых, называлі, па колеры валасоў і густой барады, Чорным. Нарадзіўся ён у Нясвіжы амаль 500 год назад, 4 лютага 1515 года, пражыў паўвека і памёр 28 мая 1565 года. Пальму першынства ў актыўнасці і заўзятасці можа дзяліць з ім хіба толькі яго сын, віленскі ваявода і нясвіжскі ардынат Мікалай Крыштоф па мянушцы Сіротка (1549—1616), вядомы тым, што ў 1583 годзе адбыў пілігрымку ў Святую Зямлю, а потым апісаў падарожжа ў сваёй лацінамоўнай “Перэгрынацыі” (1601), ён жа ініцыяваў будаўніцтва ў Нясвіжы замка і фарнага касцёла. Іх абодвух розніць тое, што першы актыўна пашыраў на беларуска-літоўскіх землях пратэстантызм, а другі, з той жа зацятасцю, адмольваўчы “вялікі грэх” свайго бацькі, аднаўляў

на радзіме каталіцкае веравызнанне.

Тэматыка будучага форума

І вось у сувязі з тым, што на наступны год прыпадаюць два юбілеі Мікалая Радзівіла Чорнага, у Нясвіжы, на яго радзіме і месцы сталага месцапрабывання, вырашылі 27-29 мая 2015 года правесці спецыяльную Міжнародную навукова-практычную канферэнцыю. Зміцер Яцкевіч, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Нацыянальнага гістарычна-культурнага музея-запаведніка ў Нясвіжы, паведаміў пра гэта ў рэдакцыю “Голасу Радзімы” і заклікаў яе айчынных і замежных чытачоў да актыўнага ўдзелу ў форуме пад назвай “Мікалай Радзівіл Чорны: палітык, дыпламат і мецэнат”. Для ўдзельнікаў плануецца наступнае навуковае “поле” канферэнцыі: “Дыпламатыя Вялікага Княства Літоўскага ў часы канцлерства Мікалая Радзівіла Чорнага; Мікалай Радзівіл Чорны і рэформы ў ВКЛ; Вобраз Мікалая Радзівіла Чорнага ў мастацтве; Радзівілаўскі Нясвіж: ад прыватнаўласніцкага двара да “сталіцы” роду”. Прапануецца таксама ў сувязі з дзейнасцю юбіляра абмеркаваць такія пытанні, як радзівілаўскія латыфундыя, сям’я і род, двор і кліентэля, геральдыка і сфрагістыка, тагачасны рэфармацыйны рух. Урэшце, плануецца абмеркаваць таксама праблему “Мікалай Радзівіл Чорны як мецэнат і культурны дзяяч”. Праўда, не растлумачваецца, што пад гэтымі двума паняццямі разумеецца. Мне ж, як культуролагу, яны здаюцца ці не асноўнымі, найбольш каштоўнымі ў дзейнасці юбіляра, бо фактычна ён першым пасля доўгага перапынку садзейнічаў вялікай справе, распачатай беларускім і ўсходнеславянскім першадрукаром Францыскам Скарынам, прытым першым працягнуў яе на сённяшняй беларускай зямлі і ўжо не як друкар, а фундатар, мецэнат. Як вядома, першыя кніжкі Вялікага Палачаніна пабачылі свет (сімвалічна, што таксама амаль 500 гадоў назад!) у Празе чэшскай у 1517 годзе. потым у шматэтнічнай Вільні. Прытым Скарына настолькі апярэджваў свой час, што дзеянні ў яго пераемнікаў — Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца, Сымона Буднага і берасцейскіх друкароў,

спрыяльнікаў яго справе, падобных віленскім мяшчанам-фундатарам, давялося чакаць прыкладна чвэрць стагоддзя.

Берасцейскія і нясвіжскія выданні

Калі Швайпольт Фіэль выдаў у Кракаве першую кірылічную кнігу, калі Францыск Скарына прыняў эстафету ў Празе і Вільні, то са спрыяннем і фінансавай дапамогай Мікалая Радзівіла Чорнага яна была і далей перададзена, ужо на беларускай зямлі паводле сённяшняга яе адміністрацыйнага дзялення. Фундатар спрыяў кнігадрукаванню ў Берасці і Нясвіжы. Непасрэдна ж аўтарскую і друкарскую справу працягнулі іншыя асобы — у горадзе над Бугам гэта былі Б. Ваяводка, С. Мармеліус і Ц. Базылік, у Нясвіжы і Лоску каля Валожына — С. Будны.

Першыя кнігі, выдадзеныя на беларускай зямлі, але на польскай мове ў 1553-1554 гадах ураджэнцам Кракава Бярнардам Ваяводкам (Ваявудкам), адпавядалі ідэям новага рэлігійнага, рэфармацыйнага руху. Гэта Малы і Вялікі Катэхізісы, пераклады твораў заходнееўрапейскіх тэолагаў. Яго справу ў Нясвіжы прадоўжыў сваім “Катэхізісам” (1561) Сымон Будны. І гэтая кніжка была першым беларускамоўным выданнем, надрукаваным на беларускай зямлі.

Аднак самым значным вынікам мецэнацкага спрыяння рэфармацыйнаму руху Мікалая Радзівіла Чорнага, на той час берасцейскага староства, з’явілася пратэстанцкая і польскамоўная

Брэсцкая Біблія, выдадзеная ў 1563 годзе ў адной з друкарняў горада над Бугам: відаць, стараннем друкара Цыпрыяна Базыліка. Поўная назва кнігі “Біблія святая, гэта значыць Кніга Старога і Новага заветаў з яўрэйскай, грэчаскай і лацінскай нанава на польскую мову са стараннасцю і дакладна перакладзеная”. У аснову ж выдання пакладзены французскі пераклад. На жаль, мы пакуль што дакладна не ведаем прозвішча гэтага стараннага “транслятара”.

Брэсцкая Біблія, вялікі фаліант у 738 старонак “у ліст”, з’яўляецца ўзорам кнігадрукавання XVI стагоддзя. Яна надрукавана гатычным шрыфтам, упрыгожана гравюрамі, падобнымі да скарынаўскіх, забяспечана прадмовай і прадметным паказальнікам. У бібліятэках Вільнюса, Кракава і Масквы захоўваюцца поўныя экзэмпляры гэтай вялікай бібліяграфічнай рэдкасці (Радзівіл Сіротка яе скупляў і спальваў), у Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі — няпоўны. У снежні мінулага года Брэсцкай абласной бібліятэкай імя Максіма Горкага быў закуплены ў Мінску (цана трымаецца ў таямніцы) яшчэ адзін няпоўны і невядомы раней экзэмпляр выдання, якое робіць гонар гораду над Бугам. Падрабязна пра тую знаходку нядаўна пісалі газеты “СБ. Беларусь сёння” (31 мая) і “The Minsk Times” (5 чэрвеня; з указанай публікацыі ўзята для артыкула выява тытульнай старонкі), куды і адсылаем чытачоў, якіх цікавяць больш падрабязныя звесткі пра бібліятэчную рэдкасць. Аказваецца, на выданне яе Радзівіл Чорны затраціў свой гадавы даход — 10 тысяч дукатаў!

Неабходнае дабаўленне

Са сказанага вышэй вынікае, што ёсць сэнс “плануемае поле канферэнцыі” пашырыць яшчэ на адно секцыйнае пасяджэнне пад прыкладнай назвай: “Мікалай Радзівіл Чорны як фундатар выдання першых кніг на тэрыторыі Беларусі”. Зроблены вышэй агляд сведчыць, што матэрыялаў для гаворкі тут хопіць.

З прысланай абвесткі канферэнцыі мы даведваемся, што рабочымі мовамі яе будуць беларуская, польская, руская і ўкраінская (падумалася: а чаму яшчэ і не англійская?). Заяўкі з тэмамі дакладаў прымаюцца да 31 кастрычніка бягучага года, а тэксты дакладаў, якія будуць выдадзены, — да 1 сакавіка 2015 года. Больш падрабязныя звесткі нашы чытачы могуць атрымаць па электронным адрасе: iwahninaluba@yandex.ru

Верыцца, што падрыхтоўка да міжнароднага форуму будзе садзейнічаць новым архіўным і бібліятэчным знаходкам. Спадзяюся, што яны, як і сама канферэнцыя, знойдуць сваё адлюстраванне на старонках “Голасу Радзімы”.